

Successen met lessen

*Analyse van de landelijke verkiezingen zoals gehouden op 14 maart 2017
beschreven vanuit het perspectief van het CDA Zuid-Holland*

Commissie Evaluatie landelijke verkiezingen 2017 Zuid-Holland

Successen met lessen

Analyse van de landelijke verkiezingen zoals gehouden op 15 maart 2017, beschreven vanuit het perspectief van het CDA Zuid-Holland

1. Inleiding

Deze analyse van de landelijke verkiezingen op 15 maart 2017 wordt verricht op verzoek van het bestuur van het CDA Zuid-Holland. De analyse is primair gericht op de campagne en verkiezingsuitslag van het CDA Zuid-Holland. De lessen die we trekken hebben een tweeledig doel:

- 1) benutting ten behoeve van de voorbereiding van de volgende landelijke verkiezingen
- 2) benutting ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen (GR) in maart 2018 en de verkiezingen voor provinciale staten (PS) / Eerste Kamer (EK) in maart 2019.

Voor wat betreft het eerste punt kijken we daarbij extra scherp naar de prestaties van verschillende kandidaten, de uitkomsten in de grote steden en naar de wijze waarop het campagne team heeft gefungeerd. Voor wat betreft het tweede punt kijken vooruit richting de inrichting van de campagneorganisatie en de wijze waarop (zwakkere) afdelingen kunnen worden georganiseerd. Bij elk van de twee punten wordt eerst de analyse gemaakt en vervolgens enkele aanbevelingen geformuleerd.

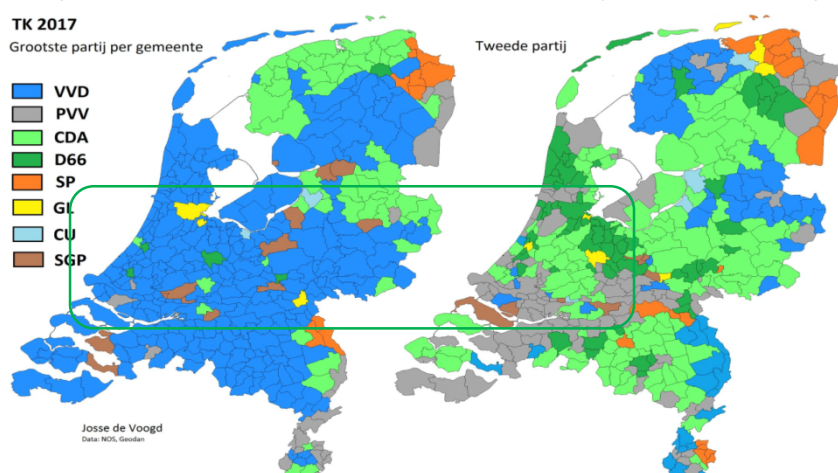
De commissie bestaat uit Moniek van Sandick, Jeroen van Velzen en Peter Noordhoek (voorzitter), ondersteund door Martijn van Nijnanten als secretaris. Ter voorbereiding heeft zoveel mogelijk bronnen geraadpleegd en is er gesproken met een zestal personen die bij de campagne betrokken waren. De commissie is haar werkzaamheden gestart op 19 april en heeft haar rapport uitgebracht ter bespreking op de ALV van het CDA Zuid-Holland op 13 juni 2017. Daarnaast zullen wij onze bevindingen ter hand stellen aan de landelijke evaluatiecommissie (Commissie van Rij). Wij danken allen hartelijk die en frank en vrij hun bijdrage aan deze evaluatie hebben gegeven.

2. Algeheel beeld Zuid-Holland

Al lang bestaat het inzicht dat Zuid-Holland in electorale zin een soort afspiegeling is van het gehele land. Dat zou je niet zeggen als je Zuid-Holland ziet als niet meer dan een langs het strand uitgesmeerde stad. Kijk je verder, bijvoorbeeld naar het zuiden en oosten van de provincie, dan zie je daar ook forse landelijke gebieden, met kenmerken die goed te vergelijken zijn met de regio's aan de randen van het land.

Ook dit keer is die trend zichtbaar, met name als je kijkt naar de 2^e keus van de kiezers. Is de 1^e keus nog vooral voor VVD (en in geconcentreerde vorm de PVV), met Katwijk, als het dorpje van Asterix en Obelix voor het CDA aan de kust,

daar zie je bij de 2^e keus het CDA in een brede strook zich uitstrekken van het Groene Hart naar de Zuid-Hollandse eilanden. Als je dan ook beseft dat de 2^e keus van de kiezers niet zelden

voorspellende waarde heeft voor de uitslag van toekomstige verkiezingen, dan kunnen we in ieder geval voor de landelijke verkiezingen hoopvol zijn. Of dat ook voor de verkiezingen voor Gemeenteraadsverkiezingen al zal gelden moeten we afwachten – de opkomst van lokale partijen en het voor het eerst meedoen van de PVV kan iets anders betekenen – maar de trend zou per saldo gunstig kunnen zijn voor het CDA – mits we de juiste (combinatie van) doelgroepen kunnen raken. Dat laatste geldt zeker ook voor het Zuid-Hollandse, want er gelden in ons deel van de randstad omstandigheden die moeilijk zijn voor het CDA. Ook dat maakt de 2^e kaart duidelijk.

3. Het werkt, het wringt: de landelijke campagne

De winnaar heeft altijd gelijk, en in het geval van het CDA kan er naar een hele reeks van goede beslissingen worden gewezen. Het geluk dat er was (niet meedoen van de VVD aan de debatten) kan als afgedwongen geluk worden gezien, net zoals de Erdogan crisis een vorm van echte overmacht was. We zijn dichtbij een nog beter resultaat in zetels geweest en dat is mede te danken aan een ver vooruitziende strategie vanuit het landelijke, die ook nog eens goed is uitgevoerd: het werkte. Toch zal de campagnestrategie van het CDA landelijk nog wel langere tijd discussie losmaken. De inhoudelijke koers was vaak scherp en dat lokte vaker kritiek dan lof op bij de achterban in Zuid-Holland: te rechts, te conservatief, te anti-Europees. We constateren dat de koers scherper en somberder was dan Zuid-Holland bij de bespreking van het programma heeft meegegeven. Het landelijk campagneteam heeft goede en getalsmatige argumenten voor haar koers. Het grote potentieel op het niveau van potentiële kiezers op mbo-niveau en lager laat zien dat het CDA weer een echte volkspartij kan worden. Daarmee kan het tegenwicht of een alternatief bieden aan opkomend populisme. Toch, het wringt en houdt een potentieel risico in bij volgende landelijke verkiezingen. Wij formuleren dan ook een aanbeveling op dit punt.

In het kader van deze evaluaties zijn enkele statistische bevindingen gekomen die erop wijzen dat Zuid-Holland voor wat betreft de grote steden (G32, maar zeker G5) om een andere benadering vergt. De grote steden kennen tegelijk onevenredig veel hoogopgeleiden en bijstandsgerechtigden, een situatie die naar de toekomst alleen maar verder versterkt zal worden. Daarmee gaan of blijven de grote(re) steden op slot voor het CDA, tenzij een aangepaste strategie wordt geformuleerd.

Dat gezegd hebbend, willen we hier ook een nadrukkelijk compliment maken vanuit het perspectief van Zuid-Holland en haar kandidaten. Iedereen die wij van Zuid-Hollandse zijde hebben gesproken was vol lof over de ondersteuning die er vanuit het Partijbureau is gekomen. Er was absoluut het gevoel dat er als één team werd opgetrokken.

Aanbevelingen:

1. Neem de achterban mee in een politieke koerswijziging. Campagnelogica alleen is niet genoeg.
2. De samenstelling van het electoraat in de grote steden wijkt af van de rest van Nederland, zeker als het om opleidingsniveau gaat. De belangrijkste doelgroepen van het CDA zijn ondervertegenwoordigd. De komende jaren zullen de grote steden verder groeien. Dit verdient een toegespitste campagnestrategie.

4. Evaluatie landelijke verkiezingen vanuit perspectief Zuid-Holland

4.1 Compliment

Het compliment uit de vorige paragraaf kan direct worden doorgetrokken. Elk proces van kandidaatstelling doet pijn en deze verkiezing is daar geen uitzondering op geweest. Daarna is er echter door iedereen goed en gezamenlijk met elkaar opgetrokken. Er is onder leiding van Marly de

Blaeij door de campagne als een team opgetrokken en bijna iedereen heeft, ongeacht de plek op de lijst, hard aan de campagne gewerkt. Daarbij zijn de kandidaten en afdelingen ondersteund door een relatief klein campagneteam dat op pragmatische wijze een aantal activiteiten heeft ontwikkeld. Er zijn altijd kanttekeningen te zetten en dat wordt hier dan ook gedaan, maar dat mag niet afdoen aan het goede werk dat door velen is verzet. Klasse. Wat was het geheim? Ego wegcijferen, team gevoel, de overtuiging het betere verhaal te hebben.

Aanbeveling:

- 1) Dit is een mooie groep kandidaten. Samen met de leden van het campagneteam een groep mensen om te koesteren. Laat ze regelmatig meedenken en meedoen aan de (permanente) campagne.

4.2 Analyse uitslagen

In de bijlage treft de lezer een uitgebreide kwantitatieve analyse aan van de hand van Martijn van Nijnanten naar de uitslagen van de landelijke verkiezingen in Zuid-Holland. Per plaats wordt op verschillende manieren de uitslag geduid. Ook bij een grote provincie als Zuid-Holland is het nog niet eenvoudig om representatieve uitspraken te doen, maar deze kunnen naar het lijkt worden gedaan:

- Het CDA won overall in Zuid-Holland, maar niet overall even veel. Het CDA is vooral gegroeid waar we al sterk waren. Geen doorbraak naar een nieuw electoraat dus.
- Het CDA scoort vooral onder hen die werk hebben en op het platteland leven. Noch bij de 'hoogopgeleiden', noch onder het niveau 'bijstandsgerechtigden' scoort het CDA goed. Daar waar deze twee groepen samenkomen, in de Randstad en dan in het bijzonder de grote steden (G5), lijkt het CDA relatief slecht te scoren. Ook in de middelgrote steden (G32) blijft het CDA achter, met als opvallende uitzondering Zoetermeer, en ook andere forenzen-gemeente doen het relatief goed. Van de relatief kleinere gemeenten scoort Katwijk goed.
- Het CDA weet nergens het verlies van de PvdA op te pakken. Waar de PvdA meer verliest, wint het CDA minder. Bij de VVD is het beeld andersom, hoewel iets diffuser: juist waar de VVD meer verloor, won het CDA ook meer. We pakken, behalve in twee plaatsen, nergens de volle winst.
- Over het algemeen geldt dat de groei in de gemeenten waar we zwak waren hoger leek te zijn in het noorden dan in het zuiden, waar de PVV sterker is. Maar kijken we naar de uitslag van de PVV, dan hebben we het zeker in die gemeenten nauwelijks slechter gedaan.
- We hebben geprobeerd deze analyse concreet te maken naar de vraag of de 'groene golf' van 2 bussen door respectievelijk het noordoosten en zuiden van de provincie een merkbaar electoraal effect hebben gehad. Mogelijk is er sprake van een licht positief effect, ondanks dat de tours overwegend niet zijn gegaan door gemeenten met een grote potentiële achterban.

Al met al lijken er grenzen aan de groei te zitten voor wat betreft het CDA in Zuid-Holland. Op het platteland en onder werkenden – met name (V)MBO-niveau - heeft het CDA misschien wel optimaal gepresteerd, maar onder hoogopgeleiden en hen die een zwakke economische positie hebben, komt het CDA er niet tussen, ook niet daar waar andere partijen verliezen. Op landelijk niveau wordt geconstateerd dat het CDA zowel bij hoog-, midden- en laagopgeleiden een vergelijkbare positie heeft, maar in Zuid-Holland lijkt dit anders te liggen.

Kijkend naar de demografische ontwikkeling, zal onze provincie verder verstedelijken. Een campagne strategie die voor andere, minder verstedelijkte delen van het land succesvol is, kan gelet op de samenstelling van onze provincie hier minder effect hebben. Daarbij speelt de samenstelling van onze achterban mogelijk ook een rol. Lijkt deze in de meer plattelandsgebieden nog een behoorlijke afspiegeling van het electoraat, naar mate de steden groter worden is dat minder het geval. Dat maakt achterbannen minder snel opropbaar en voorkeurscampagnes moeilijker.

Opvallend in de analyses is dat een aantal steden een sterk vergelijkbaar profiel hebben: Rotterdam, Schiedam, Leiden, Delft, Dordrecht, Gouda en Rijswijk. Wellicht dat deze afdelingen elkaar kunnen helpen, gelet op hun vergelijkbare problematiek. Op een andere, meer positieve manier geldt dit voor de 'suburbs' van Zoetermeer, Alphen en Leiderdorp.

Voor een gerichte campagne is informatie nodig voor wat betreft doelgroepen en locaties (geo-info) van kiezers. Als evaluatiecommissie hebben we geen zicht gekregen op de beschikbaarheid en benutting ervan.

Aanbevelingen:

- 2) Maak scherpere keuzes in de strategie voor met name de grote- en middelgrote steden, met aandacht voor de doelgroepen waar het CDA nu nog geen toegang lijkt te hebben.
- 3) Een aantal steden deelt hetzelfde electorale profiel. Stem af, werk samen.

4.3 Kandidaten

In de situatie tot aan maart 2017 had Zuid-Holland nog maar één eigen kandidaat en die doet voor de telling eigenlijk niet mee: Sybrand Buma. De ambitie is er allereerst op gericht geweest een zo goed mogelijke lijst samen te stellen, maar natuurlijk was er ook de wens de vertegenwoordiging vanuit Zuid-Holland zo groot mogelijk te krijgen. Complicerend daarbij was dat op landelijk niveau werd afgesproken dat alle zittende Kamerleden een verkiesbare plaats zouden krijgen (bij de eerste 25). Waren deze allemaal op hetzelfde hoge niveau? In ieder geval werd daarmee automatisch de kans op een stevige Zuid-Hollandse vertegenwoordiging verkleind. Uiteindelijk zou alleen Chris van Dam op een direct verkiesbare plaats komen (nr. 12), bovenal vanwege zijn inhoudelijk profiel (een persoonlijke campagne was vanwege zijn werk in het begin niet mogelijk).

Alle andere kandidaten moesten hopen op een uitslag die boven de peilingen uitkwam of op een vorm van persoonlijke voorkeurscampagne. Dit laatste is waar het CDA landelijk ook voor kiest: veel voorkeurstemmen maken de totale te verdelen taart groter. Heeft dat ook zo gewerkt? Landelijk in een aantal gevallen wel. Hoge aantallen voorkeurstemmen zijn er gekomen voor met name Mona Keizer, Pieter Omtzigt en de veeboer Maurits von Martels, beide laatsten uit Overijssel. Heeft dat ook voor Zuid-Holland goed uitpakkt? De getallen wijzen er niet op. De gemiddelde uitslag van onze kandidaten in hun eigen kieskringen is niet significant hoger dan die van de rest van de uitslagen. Ook de Zuid-Hollandse kandidaten hebben het hier niet significant beter gedaan dan kandidaten van buiten onze provincie. Een uitschieter is Karin Zwinkels in het Westland (8050 voorkeurstemmen), die wel significant beter presteert in haar eigen kieskring dan het gemiddelde van alle kandidaten elders. In het algemeen lijkt het er op dat vooral de mannelijke kandidaten in electorale zin hetzelfde profiel hadden.

Ondertussen moeten we constateren dat, hoewel het aantal kandidaten op het totaal van de lijst nu een juiste afspiegeling van de kracht van Zuid-Holland vormt dan in de voorgaande periode, de feitelijke vertegenwoordiging van de grootste provincie binnen de fractie te laag is en dat het daarbij ontbreekt aan kandidaten die een eigen achterban meebrengen.

Dit heeft, ook bij de kandidaten, vragen opgeroepen over de vraag hoe kansrijk persoonlijke campagnes zijn in Zuid-Holland. Hoe bouw je profiel op zonder directe achterban en met weinig middelen? Social media heeft geholpen om de bekendheid van kandidaten op te bouwen, maar het is in de meeste gevallen moeilijk gebleken voldoende bekendheid op te bouwen. Gelukkig bleef het teamverband sterk en daardoor kon er aan een gezamenlijke campagne worden gebouwd.

Nog beter letten op het profiel bij de selectie is een middel. Wie neemt echt een achterban mee? Kiezen voor een ander soort profiel, met andere kwaliteiten en bijvoorbeeld meer gericht op een onmisbare bijdrage voor de fractie, een andere. We willen hier het verwijt niet bij de kandidaten leggen. Op een enkele uitzondering na, is het maximale gedaan. Wel is het zaak op dit punt geen verkeerde verwachtingen te wekken en naar alternatieven te zoeken.

We constateren dat meerdere kandidaten uit dezelfde plaats of regio zijn gekomen, zeker bij een vergelijkbaar profiel. Uit steden als Alphen en Leiden was het al zo dat er meer dan één kandidaat kwam. Een 8-tal kandidaten kwam direct of indirect uit Den Haag en omgeving, meerdere uit Rotterdam. Het rendement in aantal voorkeurstemmen blijft in onze ogen laag, op de opvallende uitzondering van het Westland na. Het oosten, waar de meeste CDA-kiezers te vinden zijn, kende alleen in Alphen een (relatief laaggeplaatste) vertegenwoordiging. Spreiding van kandidaten blijft dus ook een punt van aandacht.

De samenstelling van staartlijsten kost de nodige energie, vooral als het gaat om de verdeling van de verschillende kieskringen. Ook dit keer hebben de kandidaten niet het onderscheid gebracht wat daar bij aanvang kennelijk van werd verwacht.

Aanbevelingen:

- 4) Let bij de selectie van kandidaten goed op het electorale profiel. Forceer dit niet, maar denk slim na over middelen om het profiel te ondersteunen.
- 5) Chris van Dam is nu het Kamerlid uit Zuid-Holland en als zodanig een logisch aanspreekpunt. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid om hem verder profiel op te laten bouwen richting kiezer en achterban in onze provincie.
- 6) Zuid-Holland heeft dringende behoefte aan een vorm van permanente scouting, ook om het potentieel te onderzoeken van de mate waarin kandidaten op basis van een persoonlijke campagne wervend kunnen zijn.
- 7) Als regionale voorkeurstemmen een overweging zijn voor selectie, dan moet dat rendement beter dan nu het geval is en zal ook de spreiding beter moeten.
- 8) Heroverweeg de wijze van samenstelling van staartlijsten. Het rendement is te laag.

4.4 Campagneorganisatie

Op het punt van de campagneorganisatie worden een paar punten eruit gehaald:

- Start en opdracht campagneteam
 - Activiteiten campagne
 - Meerwaarde t.o.v. landelijke campagne
 - Financiën
-
- *Start en opdracht campagneteam*

Binnen het campagneteam was sprake van een prima verstandhouding, veel enthousiasme en korte (app-)lijntjes. Voor de buitenwereld was niet altijd even helder wie waarvoor verantwoordelijk was: er leken soms meerdere kapiteins op het schip. Tot problemen lijkt dit niet te hebben geleid. Vragen zijn er echter vooral bij de start en de opdracht van het campagneteam.

Het valt op, dat hoewel deze campagne langer kon worden voorbereid dan welke landelijke campagne ook in de recente geschiedenis, de feitelijke totstandkoming van team en plan een geïmproviseerde indruk maakt. Met alle waardering voor het getoonde pragmatisme en daadkracht, dat verbaast toch. Hierbij heeft een rol gespeeld dat het bestuurslid met campagne in de portefeuille zelf kandidaat werd en dat de overdracht gebeurde binnen een bestaand informeel netwerk van campagnewerkers. Met andere woorden; er was geen helder beginmoment, besluit of campagneplan. De opdrachtverlening door en communicatie met het bestuur heeft daaronder geleden. De eerste presentatie aan het algemeen bestuur was niet voor januari 2017. De tussentijdse contacten tussen bestuur en campagneteam zijn (te) beperkt gebleven.

Aanbevelingen:

- 9) Start als bestuur van Zuid-Holland tijdig met het aanwijzen van een campagneleider, liefst iemand op permanente basis en niet per verkiezing.
- 10) Zorg voor een heldere opdracht vanuit het bestuur en geregelde communicatiemomenten.
- 11) Communiceer helder op de site van CDA Zuid-Holland of op een aparte campagnesite wie waarvoor verantwoordelijk is. Zorg voor een herkenbare kapitein op het schip.

- *Activiteiten campagne*

In korte tijd zijn een groot aantal campagneactiviteiten ontplooid in en door Zuid-Holland. Als meest opvallend gelden de bus tours ('Groene golf') en het 'election dinner'. Over het eerste is hierboven al gezegd dat het effect moeilijk te meten, maar waarschijnlijk positief is (en in ieder geval velen geënthousiasmeerd heeft). Over het tweede kan gezegd worden dat dit naast inhoudelijk ook financieel een succes was en het financieel mogelijk heeft gemaakt dat kandidaten een eigen video konden maken. Let wel op met de beeldvorming, door er bijvoorbeeld andere activiteiten naast te zetten. De grootste impact was er waarschijnlijk op social media. Zowel door de kandidaten als door het campagneteam zijn er veel berichten geplaatst. Voor het overige is goede ondersteuning gegeven aan landelijke activiteiten. Het beeld ten aanzien van de lokale afdelingen is diffuus. Eigen kandidaten – zeker in het Westland – zijn actief ondersteund, maar er is ook het gevoel dat lokale afdelingen zich inhielden vanwege de aankomende raadsverkiezingen.

Wat verder opvalt is dat de meeste regio's matig gemobiliseerd zijn in het kader van de campagne. Gegeven het algehele lage activiteitenniveau van de regio's, is dit primair een opgave voor het bestuur van Zuid-Holland.

Dit keer was men positief over de kwaliteit en bruikbaarheid van het campagnemateriaal. De verspreiding van campagnemateriaal is goed verlopen. Wel blijkt de relatieve zwakte van een aantal afdelingen. In één afdeling was er geen capaciteit om de posters e.d. op te halen.

Aanbevelingen:

- 12) Activiteiten als de groene golf en het Elections diner blijven goede elementen voor de campagne, ook voor de onderlinge band. Bouw erop voort met gerichte activiteiten.
- 13) Activeer alle steden en regio's voor de campagne, maak ze onderdeel van de doelgroep-, wijk- of geografische strategie; 'Stem je eigen stad!'.

- *Meerwaarde t.o.v. landelijke campagne*

Ooit was het zo dat de afstand tussen provincie en partijbureau zowel fysiek als mentaal erg groot was. Gelukkig is dat niet meer zo. Over het algemeen is prima samengewerkt. Eén ding kan beter: alle kandidaten, dus ook de Zuid-Hollandse, werden direct na hun selectie in een landelijk trainingsprogramma gebracht. Het heeft daardoor (te) lang geduurd voordat de Zuid-Hollandse kandidaten en hun Zuid-Hollandse campagneteam konden afstemmen.

Wat dit keer goed werkte was de landelijke debatregeling. Graag op dit niveau houden.

Aanbeveling:

- 14) Zorg voor eerdere afstemming tussen kandidaten en Zuid-Hollands campagneteam.
- 15) Zuid-Holland heeft met veel meer kandidaten te maken dan andere provincies en is als provincie ook een stuk complexer. Dat moet meer betekenen voor de ondersteuning vanuit het landelijke.

- *Financiën*

Het budget voor een landelijke campagne blijft beperkt, ook op provinciaal niveau. Het Election diner heeft geholpen om de situatie beter te maken, maar ten opzichte van de omvang van de provincie en het aantal kandidaten blijft het budget beperkt. Wellicht dat meer sponsoractiviteiten kunnen worden gezocht: in verhouding tot bijvoorbeeld de VVD is de sponsoropbrengst nog beperkt. Ook de kandidaten zelf hebben gemerkt dat campagnes geld kosten, maar hadden vaak weinig idee over de benodigde middelen.

Aanbevelingen:

- 16) Ga op zoek naar nieuwe sponsormogelijkheden voor de provincie en haar kandidaten. Het uitgangspunt blijft dat kandidaten niet zelf aan eigen sponsorwerving doen.
- 17) Kandidaten voor de Tweede Kamer hebben tijdig geïnvesteerd in het opbouwen van een profiel en zich daar bij laten coachen. Gebruik die ervaring in het voorbereiden van bijvoorbeeld kandidaten voor Provinciale Staten.
- 18) Informeer kandidaten over mogelijke kosten van zelf aan te schaffen promotiemateriaal, video's e.d.

5. Vooruitkijken naar GR18 en PS/EK/EP19

In maart 2018 zijn er raadsverkiezingen, weer een jaar later staan de Provinciale Staten/Eerste Kamerverkiezingen voor de deur. Ondertussen wordt er een regering geformeerd waarvan de verwachting is dat deze wel weer eens snel zou kunnen vallen.

5.1 Campagneorganisatie

Hoe moet de komende campagneorganisatie er uitzien? Kijk in ieder geval meerdere campagnes vooruit en zie elke campagne als een leermoment. Het huidige campagne team heeft zich onderscheiden met een informele en daadkrachtige aanpak. Met een CDA dat hopelijk de weg naar boven weer gevonden heeft, zou er weer meer mogelijk moeten worden, zoals in termen van menskracht als middelen.

Aanbevelingen:

18. Zorg voor een tijdig bij elkaar brengen van alle Zuid-Hollandse kandidaten.
19. Geef het campagne team een permanente basis. Zie de raadsverkiezingen als een bron voor nieuwe campagne enthousiastelingen en lokale verkiezingen als een kans om ervaring op te doen.
20. Bouw analoog aan wat landelijk is gebeurd aan een eigen 'klas 17-22' via opleidingen en informatieve avonden. De provincie is er groot genoeg voor.
21. Bouw de aanwezigheid van Zuid-Holland op bijvoorbeeld social media uit, zodat er al een aanwezigheid is als de verkiezingen voor PS/EK er komen.

5.2 Ondersteuning afdelingen

Er is zorg over de kracht van een aantal afdelingen. Deels kan het landelijke bijspringen, deels zal de ondersteuning vanuit de provincie of regio moeten komen. Wat is de stand van zaken? De QuickScan, bedoeld om de kracht van afdelingen te meten, wordt nauwelijks afgenomen. Hoe kunnen afdelingen worden ondersteund of hoe kunnen bijvoorbeeld afdelingen elkaar helpen, bijvoorbeeld bij het canvassen en flyereren?

Aanbevelingen:

22. Breng de kracht van de afdelingen in beeld. Inventariseer waar extra ondersteuning nodig is of waar afdelingen elkaar kunnen helpen.
23. Informeer en stem af met het partijbureau over afdelingen die extra ondersteuning nodig hebben.

6. Algemene conclusie

We eindigen waarmee we begonnen: een groot compliment. Er is goed campagne gevoerd. De opmerkingen zoals die hier worden gemaakt zijn vooral met het oog op een nog beter resultaat, inclusief een sterkere vertegenwoordiging, van het CDA in Zuid-Holland. We zijn er nog niet en voor een deel is dat een kwestie van een landelijke strategie die onvoldoende past bij het electoraat van deze complexe en verstedelijkte provincie

Gesprekken

Gesproken is met Marly de Blaeij, Relus Breeuwsma, Denis Chafia, Chris van Dam, Julius Terpstra, Hans Janssens, Wytske de Pater, Herman de Vries, Christine Zandberg. Allen dank.

Bijlagen

- I kwantitatief beeld
- II voorkeurstemmen kandidaten Zuid-Holland in 4 kieskringen Zuid-Holland

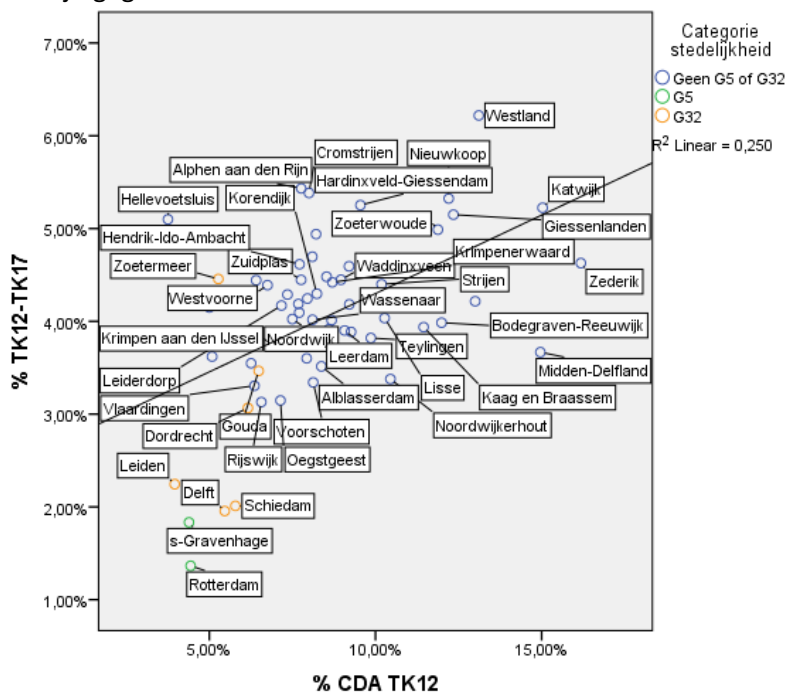
BIJLAGE

Kwantitatief beeld

Met behulp van gegevens over de verkiezingsuitslag heeft de commissie een beeld weten te construeren van hoe de uitslagen precies eruit zien naar allerlei kenmerken op gemeentelijk niveau. Zij heeft daarbij betrokken zowel geografische, demografische, politieke- als campagnetechnische variabelen. Ook zijn de kandidaten op kieskringniveau met elkaar vergeleken. Hierbij moet worden opgemerkt dat over het “waarom” beperkt iets kan worden gezegd, daar de kiezersonderzoeken op individueel niveau die daarvoor nodig zijn ontbreken. Toch zullen we het wel zoveel mogelijk proberen.

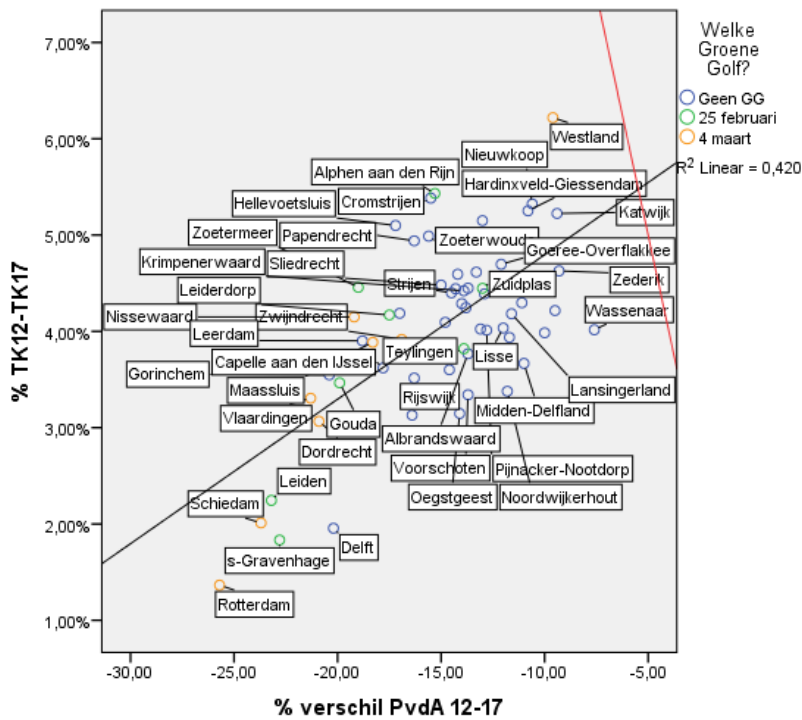
1. Winnaars en verliezers

Het CDA won overall in Zuid-Holland, maar niet overall even veel. Het is dan ook nuttig om te weten waar dat beter ging en ten koste van wie dat lijkt te zijn gegaan. Allereerst is het goed om de uitslag te vergelijken met de TK-verkiezingen van 2012. Kijken we naar de onderstaande figuur, waarin op de y-as de groei van het CDA bij deze verkiezingen tegen de uitslag bij TK2012 op de x-as staat uitgezet, dan valt op dat hoewel dit geenszins een heel sterk verband is (zou je een lijn trekken dan clusteren niet alle waarnemingen zich om die lijn), **het CDA vooral goed is gegroeid waar we al sterk waren**. Het clustertje linksonder bevat de twee grote steden, waar we toch al niet groot waren en ook niet veel zijn gegroeid.

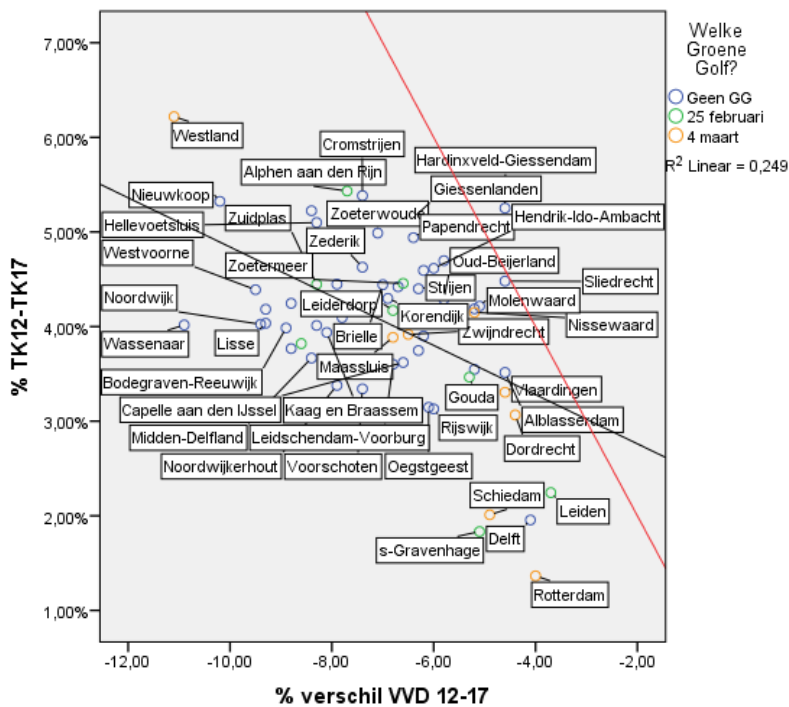

Dit beeld roept direct de volgende vraag op: wat zit hieronder? Waar kwam onze groei vandaan? Hierover is niet met 100% zekerheid iets te zeggen – het kan best zijn dat de kiezers van bijvoorbeeld VVD naar een andere partij zijn gegaan en die van die partij weer naar ons. Hieronder drie figuren die de winst van het CDA illustreren ten opzichte van de groei of het verlies van drie mogelijk concurrenten: grote verliezer PvdA, electorale concurrent VVD en de PVV. In deze grafieken staan naast de datapunten twee lijnen: de zwarte somt een lineair verband op en geeft dus aan in welke richting het gaat. De rode lijn is een middel om te kijken waar het CDA het beter heeft gedaan ten opzichte van de concurrenten. Hoe dicht bij de streep ter linkerzijde in de PvdA en VVD-grafieken, hoe meer de winst van het CDA de totale grootte van het verlies van de andere benadert. Bij de PVV

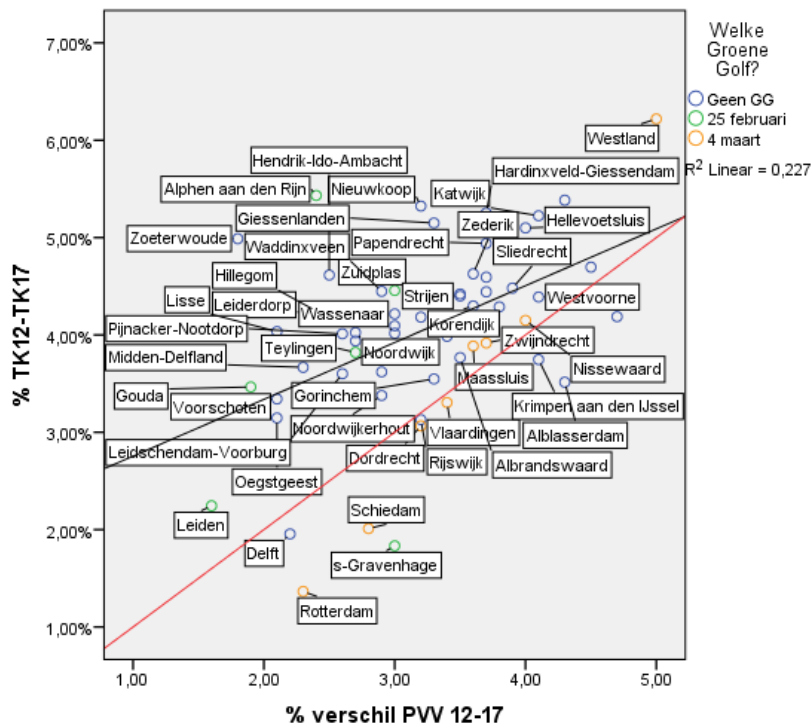
is dit andersom: hier heeft ter rechterzijde van de lijn de PVV meer gewonnen dan wij, en ter linkerzijde vice versa.

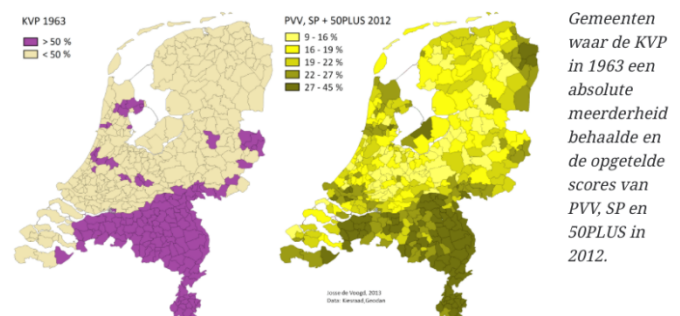
Bij de bovenstaande grafiek valt vooral op dat het CDA niet alleen nergens een groot gedeelte van de stemmen die de PvdA verloor wist op te pakken, maar wordt ook meteen duidelijk waarom: juist in de gemeenten die ook al laag clusterden op onze uitslag in 2012 liggen de punten ver van de rode lijn en dat zijn juist de gemeenten waar de sociaaldemocraten een groot verlies leden. Dit zijn echter ook de plekken waar het CDA van nature zwakker is. Hierdoor zien we een algeheel verband: waar de PvdA meer verliest, wint het CDA minder.

Bij de VVD is het beeld andersom, hoewel iets diffuser: juist waar de VVD meer verloor, won het CDA ook meer. We pikken nergens de volledige winst op, behalve in Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam.

De PVV is een andere winnaar en het is niet gek te veronderstellen dat de PVV ons voor de voeten heeft gelopen (of wij hen). Over het algemeen heeft het CDA meer winst geboekt dan de PVV in het overgrote deel van de gemeenten, getuige ook de “gemiddelde” zwarte lijn die boven de rode lijn zit. De uitzonderingen zou je kunnen zoeken in het zuiden van ZH (ruwweg het gebied van de tweede groene golf, zie ook de gekleurde punten in de figuur), maar afgezien van de grote steden springt geen enkel punt er echt negatief uit. De strategie om de PVV-kiezer aan te spreken mag dus een relatief succesvolle bijdrage aan onze uitslagen heten. Hierbij moet dus wel worden opgemerkt dat dit voornamelijk al was waar het CDA sterk was. Of moet gezegd worden: de KVP. Een opvallend plaatje:

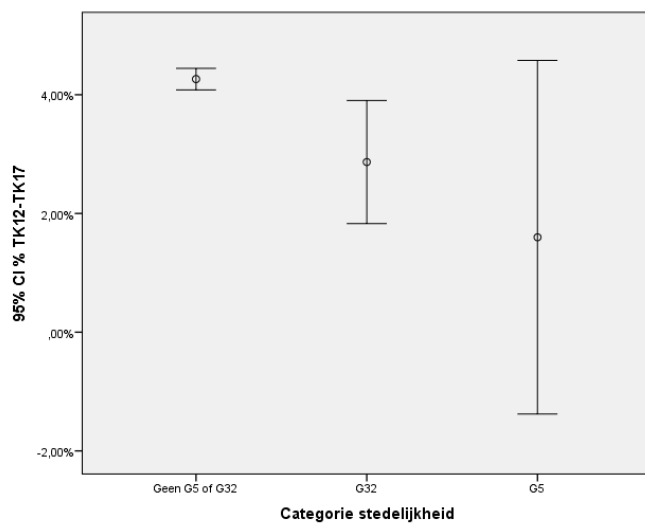
Over het algemeen valt op dat het CDA gegroeid is waar het al sterk was, en dat over het algemeen de groei in de gemeenten waar we zwak waren hoger leek te zijn in het noorden dan in het zuiden, waar de PVV sterker is. Maar kijken we naar de uitslag van de PVV, dan hebben we het zeker in die gemeenten nauwelijks slechter gedaan. Het oude PvdA-electoraat en de weggelopen VVD-stemmers zijn heel erg diffuus verspreid. Over het effect van de Groene Golf en het incident bij het Turkse Consulaat in Rotterdam kan enkel gespeculeerd worden, maar het lijkt aannemelijk dat zonder die eerste het CDA slechter had gescoord en zonder die tweede beter, juist in deze gemeenten waar

vanuit de landelijke strategie en boodschap sterk op ingezet werd. Pijnlijke uitzondering op dit verhaal zijn de twee grote steden en studentensteden als Leiden.

2. Geografische en demografische kenmerken

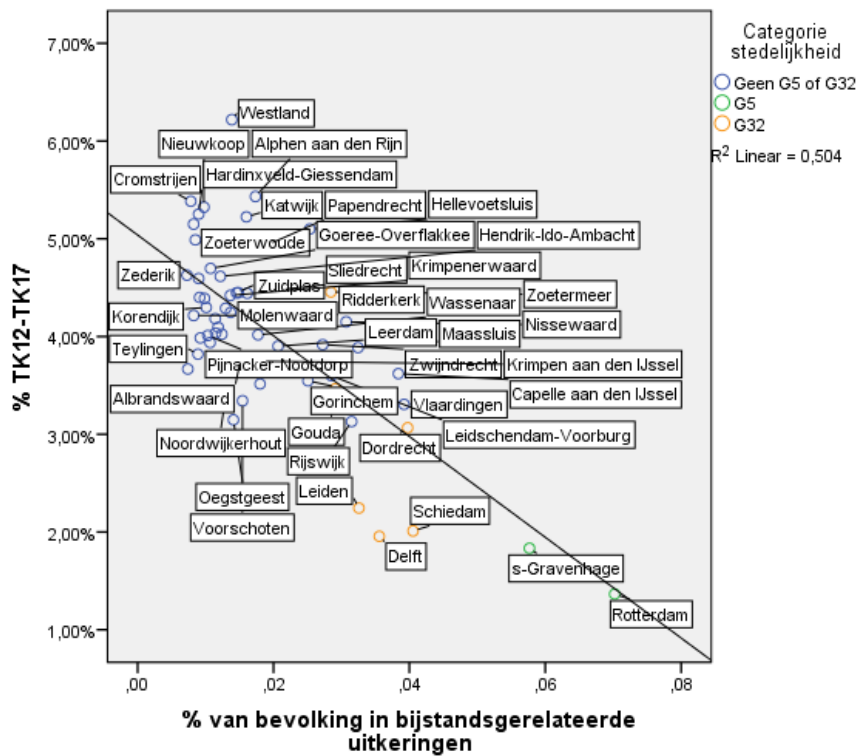
Vervolgens is er gekeken naar een groot aantal demografische en geografische kenmerken: stedelijkheid (respectievelijk G5 of G32), ligging in de 'Biblebelt', aantal landbouwbedrijven, gemiddelde leeftijd, aandeel bijstandhouders en gepensioneerden, gemiddeld gestandaardiseerd inkomen en aandeel hoogopgeleiden. Deze zijn samengenomen met de bovenstaande winst- en verliesvariabelen en twee variabelen die aangeven of een gemeente in een groene golf zat. Hieronder worden alleen de opvallende verbanden beschreven¹: dit zijn de bijstand, het aantal landbouwbedrijven en het aantal hoogopgeleiden, alsmede de variabelen over ligging.

Om met die laatste te beginnen: het CDA heeft als je gemiddelden en hun spreiding vergelijkt **minder groei weten te behalen in de G5 en de G32**. De gemiddelde groei in de twee grote steden is 2,5 procent lager, in de G32 is dit 1,5 procent en dat is met name op het conto van Zoetermeer te schrijven, een van drie G32-gemeenten die bovengemiddeld presteert en de enige van deze drie die welk verband je ook bekijkt het beter heeft gedaan dan je op basis van de betreffende variabele zou voorspellen. Opvallend is ook dat als je op dezelfde manier kijkt naar de gemeenten in de Biblebelt, daar nauwelijks meer groei behaald is dan in de rest van Zuid-Holland (een half procent), en dat je dat verschil bovendien niet significant kan noemen.

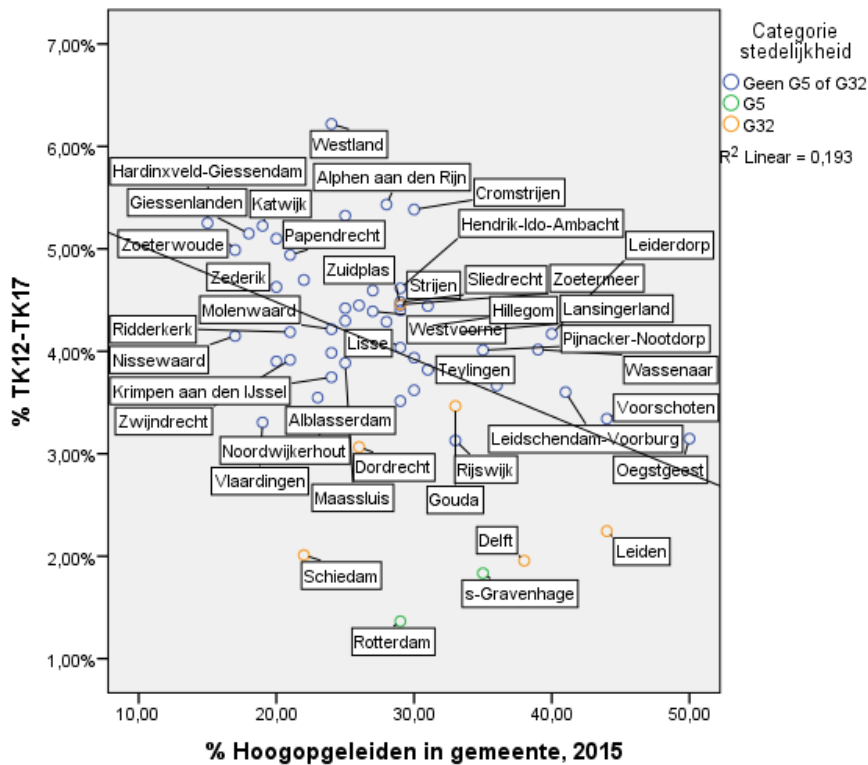

Dan de demografische variabelen: de onderstaande scatterplots zijn voorzien van kleur labels die de stedelijkheid van de gemeente aangeven, omdat zo goed zichtbaar wordt hoe dit alles samenhangt.

Er is een opvallend sterk verband tussen het aantal bijstandsgerelateerde uitkeringen als percentage van de bevolking en de groei van het CDA. Je zou, met deze variabele alleen al, 50% van de spreiding in groei van het CDA in Zuid-Holland kunnen verklaren. Het blijkt dat we het vooral goed hebben gedaan waar minder mensen in de bijstand en gerelateerde uitkeringen zitten. Uit de kleuren wordt ook de samenhang duidelijk met de stedelijkheid: de linkerbovenhoek (lage bijstand en meer CDA-stemmen) is vrijwel uitsluitend blauw gekleurd voor de "landelijke" gemeenten die niet bij de grote of middelgrote steden horen. De commissie acht het aannemelijk dat de kracht van dit verband zowel ligt aan de **zwakte van het CDA in de steden** en het feit dat **onze boodschap vooral werkenden aan lijkt te spreken**.

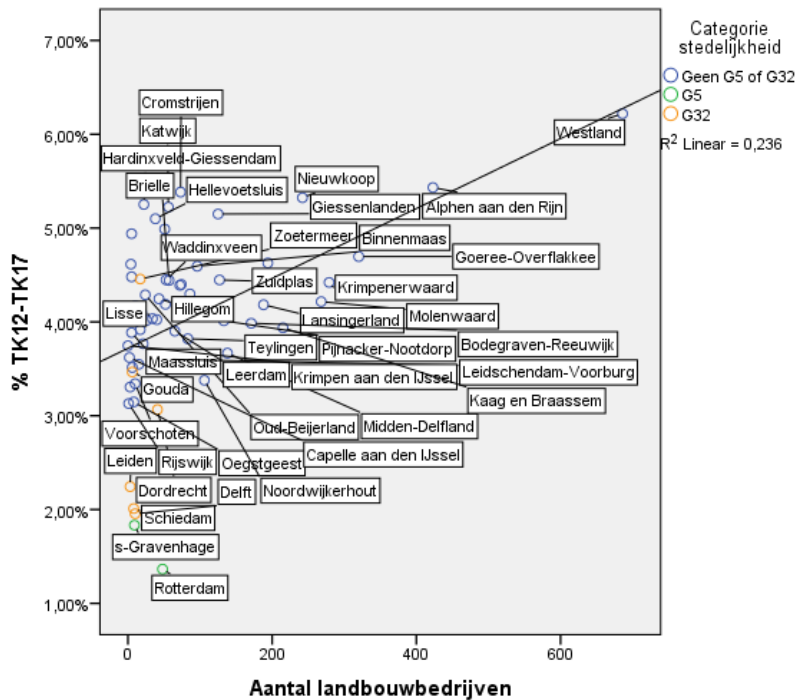
Hoewel niet zo sterk als het voorgaande verband, valt ook hier de samenhang op tussen de stedelijkheid van de betreffende gemeenten en het opleidingsniveau. Over het algemeen is **slechter gepresteerd waar er meer hoogopgeleiden wonen**, waar dit niet het geval is zien we ook hier weer veel blauwe ‘landelijke’ puntjes.

Dit wijst erop dat de zwakte in de stad en het opleidingsniveau aldaar samenspannen om het voor het CDA heel moeilijk te maken. Dat gezegd hebbende: ook in G32-gemeenten waar minder hoogopgeleiden wonen, in het

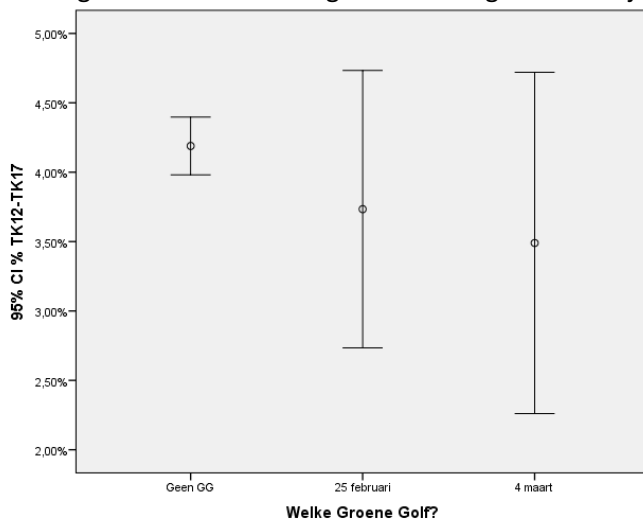
zuiden van de provincie, scoort het CDA niet bepaald zoals je zou verwachten. De uitzondering is opnieuw Zoetermeer.

Ook de laatste figuur laat een 'usual suspect' zien. Hoe meer landbouwbedrijven in een gemeente, hoe meer het CDA gegroeid is. We zijn dus **vooral op het platteland sterker gegroeid dan in de steden** (die allemaal bij wijze van spreken in de linkeronderhoek van de grafiek bungelen).

3. Campagne-technische elementen

Idealiter zou een partij, om te weten of iets als een bus tour bij de campagne heeft geholpen, het aan individuele kiezers moeten vragen. Dat is echter te kostbaar. Deze evaluatie kijkt naar de gemiddelde scores in de gemeenten in de beide Groene Golven. In onderstaande figuur met gemiddelden en spreidingen is duidelijk te zien dat de spreiding groot is onder de gemeenten in de Groene Golf, en dat de gemiddelden van de groei in deze gemeenten juist lager liggen!

Moet u dus maar over vier jaar iets anders met uw vrije zaterdag doen? Nee, want dit is niet het hele verhaal. Allereerst: kijkt u nog eens naar de allereerste figuur die groei uitzet tegen onze uitslag van

2012. De gemeenten in de Groene Golven zijn niet de gemeenten waar het CDA het sterkst is. Dat lijkt niet logisch, maar is het wel: deze gemeenten (bijv. Leiden) hebben immers vaak een grotere regiofunctie of je zou het kunnen zien als een poging hier onze scores te verbeteren. De groei zou nog slechter kunnen zijn geweest zonder de bus tour maar dat kunnen we zonder individuele data onmogelijk zeggen.

Daarnaast: de bovenstaande figuur controleert niet voor alle demografische en politieke kenmerken die we eerder hebben beschreven. De situatie waarin we dat wel doen is te ingewikkeld om grafisch weer te geven, maar het komt erop neer dat dan opeens de Groene Golf van 25 februari een licht positief significant effect lijkt te hebben gehad. In lekttaal: nadat je in acht hebt genomen dat we het in gemeenten met veel bijstandsuitkeringen, weinig landbouw, veel hoogopgeleiden etc. beter hebben gedaan, blijft er opeens een klein maar significant positief verschil over van gemiddeld 0,5 procent tussen de gemeenten waar de Groene Golf van 25 februari is geweest en waar die niet is geweest. Deze winst lijkt als je kijkt welke gemeenten van deze groep het beter doen dan je op basis van de afzonderlijke demografische kenmerken zou verwachten op het conto te komen van gemeenten ('sub-urbs') als Zoetermeer, Alphen en Leiderdorp.

Ook de Groene Golf van 4 maart, hoewel daar statistisch niks van te zien is, lijkt zoals hierboven beschreven in de bespreking over de groei van de PVV, toch enig effect te hebben gesorteerd.

4. Kandidaten

De analyse van de kandidaten kan vrij kort blijven. Met behulp van de proces-verbalen is voor elke kieskring per kandidaat één rij ingevuld in een dataset, om zo te controleren of onze kandidaten over het algemeen genomen het beter hebben gedaan in hun kieskring dan niet-lokale kandidaten, en of ZH-kandidaten het over heel Zuid-Holland beter hebben gedaan dan niet-ZH kandidaten, als je controleert voor kenmerken als lijstplaatsing, geslacht en of we te maken hebben met een zittend Kamerlidⁱⁱ. Hierbij is Sybrand Buma, hoewel woonachtig in onze provincie, buiten beschouwing gelaten, om zo vertekening te voorkomen.

Allereerst: de gemiddelde uitslag van onze kandidaten in hun eigen kieskringen is niet significant hoger dan die van de rest van de uitslagen, dus onze lokale kandidaat-gerichte campagnes hebben wat dat betreft weinig effect gesorteerd. Ook de Zuid-Hollandse kandidaten hebben het in Zuid-Holland niet significant beter gedaan dan kandidaten van buiten onze provincie. Een uitschieter is Karin Zwinkels in het Westland, die wel degelijk significant beter presteert in haar eigen kieskring dan het gemiddelde van alle kandidaten elders.

Opvallend verder: in deze analyse zonder Sybrand Buma lijkt er sprake te zijn van een Mona-effect, omdat vrouwen gemiddeld significant meer stemmen haalden dan mannen. Verder is het goed te melden dat uiteraard hogergeplaatste kandidaten en zittende Kamerleden het relatief beter deden.

BIJLAGE II Voorkeurstemmen kandidaten en kandidaten staartlijsten kieskringen Zuid-Holland

CDA ZH	1 Buma	12 vDam	22 de Pater	23 Terpstra	29 Erkel	30 Zwinkels	33 Kip	37 de Haan	40 Bal	41 Vrugt	43 Vloet
15 Leiden	62711	194	339	586	186	439	120	210	48	193	24
14 Dordrecht	60923	144	177	71	346	7322	70	11	117	13	
12 Den Haag	12327	397	247	33	29	171	11	7	32	14	8
13 Rotterdam	12831	43	45	28	373	118	16	5	27	4	11
	148792	778	808	718	934	8050	217	233	224	224	43
staartlijsten	47 Besteman	Wessels	Demoed	50 vLeeuwen	48 Boogaard	49 Meerkerk	Klein	19 De Jonge	46 De Langen	47 Eskes	8 Hallema
15 Leiden	50	198	111	233							
14 Dordrecht	89			328	304	362					
12 Den Haag	7	6		52			67				67
13 Rotterdam				116				83	91	142	74
	146	204	111	729	304	362	67	88	91	142	74
											2318
											163339

Uitslagen betreffen alleen de 4 kieskringen in ZH. In andere kieskringen kunnen ook stemmen worden behaald

ⁱ Deze zijn vastgesteld met behulp van een backward stepwise Ordinary Least Squares regression, waarbij begonnen wordt met een model met alle variabelen en vervolgens statistisch variabelen worden geëlimineerd.

ⁱⁱ Ook dit is gedaan met behulp van een OLS regressie, waarbij alle variabelen in een keer werden ingevoerd.